

EWA BAGIŃSKA

<https://doi.org/10.33995/wu2023.3.1>

data wpływu: 14.11.2023

data akceptacji: 14.12.2023

Obowiązki przedsiębiorców w świetle art. 4 ustawy o informowaniu o cenach towarów i usług a dystrybucja usług ubezpieczeniowych

Główny problem badawczy zawarty w niniejszym opracowaniu dotyczy prawidłowości tezy o stosowaniu art. 4 ustawy o informowaniu o cenach do dystrybucji usług ubezpieczeniowych. Tę tezę autorka kwestionuje na gruncie wykładni funkcjonalnej i systemowej. Rozważania otwiera krótki zarys ewolucji regulacji prawnych dotyczących informowania o cenach towarów i usług, który pozwala określić jej charakter i miejsce w systemie prawa. Kolejna część analizy koncentruje się wokół określenia relacji między normami regulującymi sprzedaż towarów i usług, wywiedzionymi z europejskich dyrektyw prawa konsumenckiego, i normami zharmonizowanego prawa rynku finansowego w zakresie dystrybucji ubezpieczeń. Następnie art. 4 ust. 1–4 ustawy o informowaniu o cenach jest poddany wykładni celowościowej w świetle przepisów Kodeksu cywilnego, ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej oraz przepisów o dystrybucji ubezpieczeń. Autorka konkluduje, że specyfika świadczenia co do zasady zindywidualizowanej ochrony i zgodnych z tą zasadą bezwzględnych reguł obliczenia wysokości składki po uprzedniej ocenie ryzyka, a także powiązana z tym niemożliwość ustalenia ceny wcześniejszej, tj. najniższej ceny [składki] z ostatnich 30 dni, jaka faktycznie obowiązywała, wskazuje na techniczną niemożliwość stosowania art. 4 ust. 2 i 3 ustawy do informowania o cenie i obniżce ceny ubezpieczeń indywidualnych.

słowa kluczowe: dystrybucja ubezpieczeń, informacja o składce ubezpieczeniowej, obniżenie cen ubezpieczeń, ochrona konsumenta w ubezpieczeniach.

Wprowadzenie

Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z 9 maja 2014 roku o informowaniu o cenach w miejscu sprzedaży detalicznej i świadczenia usług (dalej: ustawa o informowaniu o cenach)¹ uwidacznia się cenę oraz cenę jednostkową towaru lub usługi w sposób jednoznaczny, niebudzący wątpliwości oraz umożliwiający porównanie cen. Zgodnie zaś z ustępem 2 w każdym przypadku informowania o obniżeniu ceny towaru lub usługi obok informacji o obniżonej cenie uwidacznia się również informację o najniższej cenie tego towaru lub tej usługi, obowiązującej w okresie 30 dni przed wprowadzeniem obniżki. Jeżeli dany towar lub dana usługa są oferowane do sprzedaży w okresie krótszym niż 30 dni, obok informacji o obniżonej cenie uwidacznia się również informację o najniższej cenie tego towaru lub tej usługi, obowiązującej w okresie od dnia rozpoczęcia oferowania tego towaru lub tej usługi do sprzedaży do dnia wprowadzenia obniżki. W myśl art. 4 ust. 5 powyższe reguły stosuje się odpowiednio do reklamy towaru lub usługi wraz z ceną. Zasady ustawowe uszczegóławiają przepisy § 10 i § 11 Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii w sprawie uwidaczniania cen towarów i usług z 19 grudnia 2022 roku (Dz. U. 2022, poz. 2776).

Ustawa o informowaniu o cenach z 2014 roku implementuje dyrektywę 98/6/WE z 16 lutego 1998 roku w sprawie ochrony konsumenta poprzez podawanie cen produktów oferowanych konsumentom (dalej: Dyrektywa 98/6/WE)². Zmiana Dyrektywy 98/6/WE wynikająca z Dyrektywy Omnibus (2019³), polegająca na dodaniu art. 6a w Dyrektywie 98/6/WE, zmierzała do zwiększenia przejrzystości w aspekcie praktyk dotyczących obniżek cen przez sprzedawców⁴. W wyniku jej transpozycji, zmieniono art. 4 ustawy z 2014 roku, w szczególności dodano ustępy 2 i 3. Wykładnia art. 4 ustawy o informowaniu o cenach powinna zatem przede wszystkim urzeczywistniać cel dyrektywy 98/6/WE a także cele Dyrektywy Omnibus.

Główny problem badawczy przedstawiony w niniejszym opracowaniu dotyczy prawidłowości tezy o stosowaniu art. 4 ustawy o informowaniu o cenach do dystrybucji usług ubezpieczeniowych. Na tle przytoczonych przepisów sformułowano bowiem pogląd, że skoro reżimowi ustawy z 2014 roku poddane są wszelkie usługi, chyba że zostały one w zakresie informowania o cenach uregulowane w przepisach odrębnych⁵, to dotyczy to również usług ubezpieczeniowych. Te tezę

1. Dz. U. 2014, poz. 915, tekst jedn. Dz. U. 2023, poz. 168.

2. Dz.Urz. WE L 80 z 04.07.1998.

3. Dyrektywa nr 2161/2019 z 27 listopada 2019 r. (Dz.U.U.E.L.2019.328.7) zmieniająca nin. dyrektywę z dniem 7 stycznia 2020 r.

4. Artykuł 6a głosi, że „w każdym ogłoszeniu o obniżce ceny podaje się wcześniejszą cenę stosowaną przez podmiot gospodarczy przez określony okres przed zastosowaniem obniżki ceny. Wcześniejsza cena oznacza najniższą cenę stosowaną przez podmiot gospodarczy w okresie, który nie może być krótszy niż 30 dni przed zastosowaniem obniżki ceny”.

5. W broszurze *Informacja o obniżce ceny. Wyjaśnienia Prezesa UOKiK* zamieszczonej na stronie internetowej UOKiK 8 maja 2023 r. podaje się, że „Od 1 stycznia 2023 r. wszyscy przedsiębiorcy prezentujący informację o obniżce towaru lub usługi muszą a obok tej informacji również, najniższą cenę z 30 dni przed obniżką dla tego produktu. Obowiązek dotyczy wszystkich miejsc, gdzie obniżki są prezentowane (np. sklepy internetowe i stacjonarne, reklamy) https://uokik.gov.pl/aktualnosci.php?news_id=19551, s. 56, zob. także Webinar *O cenie na przecenie – dla przedsiębiorców* zamieszczony w serwisie YouTube dnia 18.05.2023 r. Webinar ma formę rozmowy z Katarzyną Araczewską, Zastępcą Dyrektora Departamentu Ochrony Zbiorowych Interesów Konsumentów. W 17 minucie 42 sekundzie pada pytanie, „czy obowiązek obejmuje wszystkie branże,

kwestionuję na gruncie wykładni funkcjonalnej, systemowej, w tym dyrektyw wykładni zgodnej z prawem europejskim.

Rozważania otwiera krótki zarys ewolucji regulacji prawnych dotyczących informowania o cenach towarów i usług. Ustawa o informowaniu o cenach z 2014 roku jest bowiem już trzecim aktem prawnym w polskim systemie prawnym poświęconym tej problematyce. Spojrzenie na ewolucję i zakres regulacji pozwoli określić jej charakter i miejsce w systemie prawa oraz stwierdzić, czy przepisy o informowaniu o cenach miały kiedykolwiek zastosowanie do oferowania i zawierania umów ubezpieczenia oraz umów gwarancji ubezpieczeniowej. Kolejna część analizy koncentruje się wokół określenia relacji między normami regulującymi sprzedaż towarów i usług, wywiedzionymi z europejskich dyrektyw prawa konsumenckiego, i normami zharmonizowanego prawa rynku finansowego w zakresie dystrybucji ubezpieczeń (tj. z dyrektywą 2016/97 z dnia 20 stycznia 2016 roku w sprawie dystrybucji ubezpieczeń⁶ [dalej: IDD] i wdrażającej ją ustawy z dnia 15 grudnia 2017 roku o dystrybucji ubezpieczeń [dalej: u.d.u.]⁷). Wzajemne interferencje między zharmonizowanym prawem ubezpieczeń i prawem ochrony konsumenta są przedmiotem szerokich wypowiedzi w piśmiennictwie, dlatego też rozważania w tym obszarze ograniczają się ściśle do problematyki obowiązku informowania o cenie usługi⁸. Następnie art. 4 ust. 1–4 ustawy o informowaniu o cenach jest poddany wykładni celowościowej i systemowej, w tym w świetle przepisów Kodeksu cywilnego (k.c.) o umowie ubezpieczenia oraz ustawy z 11 września 2015 roku o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej [dalej: u.dz.u.r.]⁹. Ostatnia część artykułu przybliży zręby reżimu prawnego informowania o „cenie produktów ubezpieczeniowych” w przepisach o dystrybucji ubezpieczeń.

1. Krótki zarys historii regulacji dotyczącej informowania o cenie towarów i usług oraz jej stosowania w obrocie

1.1. Cele i zakres regulacji ustawy z dnia 26 lutego 1982 roku o cenach

Pierwotna ustawa z 26 lutego 1982 roku o cenach¹⁰ zarówno w swych celach, jak i brzmieniu była refleksem normatywnym gospodarki nakazowo-rozdzielczej. Dała narzędzia do kształtowania cen towarów i usług w warunkach permanentnego braku niektórych towarów na rynku, gdy dostawcami większości towarów i usług były tzw. jednostki gospodarki uspołecznionej, w oderwaniu od bilansu kosztów i zysków dostawców. Ustawa wprowadziła do prawa polskiego definicję ceny jako „wielkości wyrażonej w jednostkach pieniężnych, którą nabywca obowiązany jest zapłacić sprzedawcy za towar

na przykład telekomunikacyjną, energetyczną, ubezpieczeniową i finansową?”. W odpowiedzi słyszymy: „Wyłączeń nie ma w ustawie” (<https://www.youtube.com/watch?v=TzEfedKK5n4> [dostęp: 1.12.2023]).

6. Dz.Urz. UE L 26 z 2.02.2016, s. 19. A ponadto zob. Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2019/1935 z 13 maja 2019 r. zmieniającego dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/97 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dostosowujących kwotę bazową w euro w odniesieniu do ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej z tytułu wykonywania zawodu i zdolności finansowej pośredników ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych (Tekst mający znaczenie dla EOG) Dz.Urz. L 301, 22.11.2019, s. 3–4.
7. Tekst jedn. 17 kwietnia 2023 r., Dz. U. 2023, poz. 1111.
8. Zob. m.in. prace B. Gnelli i M. Orlickiego cytowane w dalszej części artykułu.
9. Tekst jedn. z 27 stycznia 2023 r., Dz. U. 2023, poz. 656.
10. Tekst jedn. Dz. U. 1986, nr 8, poz. 52.

lub usługę” (art. 1¹¹). *Cena* nabrała znaczenia ekonomicznego, albowiem można było za nią uznać nie tylko cenę określoną w umowie sprzedaży lub dostawy, ale także świadczenia pieniężne występujące w innych umowach nazwanych i nienazwanych. W ciągu 20 lat wydano liczne przepisy wykonawcze, które dotyczyły cen rozmaitych rodzajów, dotyczące powszechnie występujących potrzeb społecznych, np. bytowych naprawczych, fryzjerskich, hotelarskich, motoryzacyjnych, remontowo-budowlanych, ogrzewania mieszkań, dostawy wody, usług ochrony zdrowia publicznych zakładów leczniczych¹². **Wyłączenia przedmiotowe** dotyczyły opłat za najem lokali¹³, za usługi pocztowe i telekomunikacyjne oraz innych opłat ustalanych na podstawie odrębnych przepisów, a od 1997 roku także cen i taryf ustalanych na podstawie ustawy – Prawo energetyczne¹⁴. Do przepisów odrębnych zaliczano prawo przewozowe, według którego przewoźnik ogłasza ustalone lub stosowane przez niego taryfy lub cenniki (art. 11). Jakkolwiek przepisy wyłączające wprost nie odnosiły się do działalności ubezpieczeniowej, nie można odnaleźć ani w literaturze, ani w orzecznictwie dowodu, że kiedykolwiek ustawa o cenach miała zastosowanie do usług ubezpieczeniowych. Te ostatnie były uregulowane (również co do składek i taryf) odrębnymi aktami prawnymi o charakterze ustawowym lub wykonawczym aż do czasu reformy prawa ubezpieczeniowego w 2003 roku¹⁵.

Terminologia ustawy – raczej ekonomiczna niż prawnicza – nie była spójna z przepisami Kodeksu cywilnego, co wywoływało spory interpretacyjne na tle stosowania ustawy o cenach oraz przepisów k.c. (m.in. o cenie sztywnej maksymalnej i minimalnej – art. 537–541 k.c.)¹⁶. Ustawa o cenach miała niewątpliwie **charakter publicznoprawny**.

1.2. Cele i zakres regulacji z dnia 5 lipca 2001 roku o cenach

Ustawa z 1982 r. została zastąpiona przez ustawę z dnia 5 lipca 2001 roku¹⁷, która m.in. wdrożyła dyrektywę 98/6/WE. Ustawodawca istotnie zmodyfikował cele regulacji, określając, że jej przepisy dotyczą trzech zagadnień:

- 1) zasad i trybu kształtowania cen towarów i usług;
- 2) **sposobów informowania** o cenach oferowanych towarów i usług;
- 3) skutków nieprzestrzegania jej uregulowań.

11. Po wprowadzeniu podatku VAT definicje uzupełniono również o ten konieczny element.

12. M.in. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 17.12.1988 r. w sprawie zasad kwalifikowania ceny umownej jako rażąco wysokiej oraz okresu obowiązywania ceny obniżonej Dz.U.1988, nr 43 poz. 341, rozporządzenie Rady Ministrów z 23 czerwca 1998 r. w sprawie określenia wykazu towarów i usług, na które ustala się ceny urzędowe Dz. U. 1998, nr 80, poz. 515.

13. Zob. uchwała SN z 27 lutego 1996 r., sygn. III CZP 190/95, OSP 1996, nr 9, s. 164.

14. Nowelizacja ustawą z 10 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 54, poz. 348).

15. Zob. E. Kowalewski, *Reforma polskiego prawa ubezpieczeń gospodarczych w latach 1990–2001*, [w:] *Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej. Część 4*, [red.] T. Sangowski, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz–Poznań 2002, s. 9.

16. Zmiany do Kodeksu cywilnego z 1990 r., pozwalające na swobodę stron wyznaczania cen transakcyjnych, znacząco ograniczyły stosowanie ustawy. Zob. W. Katner, *Cena i inne oznaczenia rzeczy (towaru) w umowie sprzedaży*, [w:] *Europeizacja prawa prywatnego. Tom. I*, [red.] M. Pazdan, W. Popiołek, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar, Wolters Kluwer, Warszawa 2008, s. 541 i nast., W. Katner, *Sprzedaż w: Prawo zobowiązań – część szczegółowa. System prawa prywatnego. Tom 7*, [red.] J. Rajski, CH Beck, Warszawa 2011 s. 60.

17. Dz. U. nr 97, poz. 1050, tekst jedn. Dz. U. 2013, poz. 385. Ustawa weszła w życie 12.12.2001 r.

Kształtowanie cen towarów i usług polegało m.in. na wprowadzeniu pojęć ceny i marży handlowej urzędowej oraz ceny / marży handlowej umownej. Możliwość ingerencji administracyjnej w kształtowanie cen została w istotny sposób ograniczona¹⁸. Nowy cel ustawy w postaci regulacji obowiązku informowania o cenach oferowanych towarów i usług realizował cel dyrektywy 98/6/WE, przesuując punkt ciężkości dotychczasowej regulacji w kierunku ochrony konsumenta. Z art. 12 ustawy płynął obowiązek oznaczenia ceną towaru przeznaczonego do sprzedaży detalicznej, a z art. 12 ust. 2 – nakaz uwidocznienia ceny jednostkowej towarów i usług w miejscach sprzedaży detalicznej i świadczenia usług w sposób zapewniający prostą i niebudzącą wątpliwości informację o ich wysokości, o przyczynie obniżenia ceny (o ile ma miejsce), a w przypadku cen urzędowych wskazania, że jest to cena urzędowa. Ustawa przewidywała karę pieniężną za uporczywe uchylanie się od tych obowiązków¹⁹. Co do zasady nakaz oznaczania ceny przy sprzedaży nie był nowością normatywną, regulował go bowiem od początku art. 536 k.c., a następnie uchwalony rok później art. 2 ustawy z 27 lipca 2002 roku o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej²⁰ (obecnie również art. 8 pkt 3 ustawy o prawach konsumenta).

Po raz pierwszy **zdefiniowano usługę** jako „czynność świadczoną odpłatnie, wymienioną w klasyfikacjach wydanych na podstawie przepisów o statystyce publicznej”. Definicję ceny zmieniono w ten sposób, że za cenę uznano wartość wyrażoną w jednostkach pieniężnych, którą kupujący jest obowiązany zapłacić przedsiębiorcy za towar lub usługę; w cenie uwzględnia się należny podatek od towarów i usług oraz podatek akcyzowy. Nowe reguły dotyczące **obniżki ceny** (art. 11) polegały na obowiązku obniżenia ceny towaru, jeżeli nie posiadał on wymaganych cech określonych w charakterystyce jakościowej albo miał wady polegające na zmniejszeniu ilości masy lub objętości towaru lub inne uszkodzenia. Chodziło zatem o konkretne powody obniżki ceny, które powinny być uwidocznione. Obniżenie następowało w stopniu odpowiadającym tym wadom lub uszkodzeniu, a konsument powinien być poinformowany o obniżce w zwyczajowo przyjęty sposób²¹.

Zgodnie z przepisami wykonawczymi z 2002 roku²² **cenę za usługi** miały być podawane wraz z dokładnym określeniem rodzaju i zakresu usługi. Jeżeli jest to zgodne z praktyką obrotu ze względu na rodzaj świadczonej usługi, zamiast cen za usługę można podawać cenę jednostkową za jednostkę usługi; dopuszczalne jest też podawanie stawek godzinowych, procentowych, ceny za kilometr lub innych stawek przeliczeniowych, które powinny zawierać wszystkie elementy składowe ceny²³. Zgodnie z § 11 rozporządzenia z 2015 roku w zakładach świadczących usługi

18. Zob. W. Katner, *Sprzedaż...*, s. 62–63.

19. *Ibidem*, s. 65.

20. Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie kodeksu cywilnego (Dz. U. 2002, nr 141, poz. 1176 z późn. zm.), która wdrożyła dyrektywę nr 1999/44/EC z 25 maja 1999 r. w sprawie określonych aspektów towarów konsumpcyjnych oraz gwarancji na te towary (Dz. Urz. UE L71, poz. 12), dotyczyła sprzedaży będącego rzeczą ruchomą „towaru konsumpcyjnego”.

21. Niezastosowanie się do tych norm powodowało powstanie zobowiązania do zwrotu kwoty nienależnej na rzecz konsumenta (art. 13).

22. Rozporządzenie Ministra Finansów w sprawie szczegółowych zasad uwidaczniania cen towarów i usług oraz sposobu oznaczania ceną towarów przeznaczonych do sprzedaży z 10 czerwca 2002 r. (Dz. U. nr 99, poz. 894) tekst jedn. Dz. U. 2015, poz. 568.

23. Szczegółowe reguły dotyczyły usług gastronomicznych, hotelarskich, wynajmu lub ochrony garażu, wiat oraz miejsc parkingowych albo usługi przechowania pojazdów samochodowych.

w miejscu widocznym i ogólnodostępnym powinien znajdować się cennik wraz z dokładnym określeniem rodzaju i zakresu usług.

W doktrynie trafnie uznano, że **ustawa o cenach uzupełniła Kodeks cywilny**, przy czym uzupełnienia dotyczyły tylko umów sprzedaży, gdy przynajmniej jedna strona miała status przedsiębiorcy. Ustawa o cenach i Kodeks cywilny były zatem wobec siebie regulacjami odrębnymi. Ponadto, ustawa z 5 lipca 2001 roku wyłączała stosowanie jej przepisów „do cen ustalanych na podstawie odrębnych ustaw, w zakresie uregulowanym w tych ustawach” (art. 1 ust 2)²⁴. Z wykładni funkcjonalnej oraz systemowej nie wynika zatem, aby w zakresie usług rola ustawy o cenach z 2001 roku polegała na uzupełnianiu istniejących regulacji tworzących reżim prawny danego typu usług. Przypomnieć wypada, że regulacje odrębne dotyczące oznaczenia ceny i kosztów kredytu dla konsumentów pojawiły się równolegle w ustawie z 20 lipca 2001 roku o kredycie konsumenckim, wraz z implementacją pierwszej Dyrektywy Rady z dnia 22 grudnia 1986 roku 87/102/EWG w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących kredytu konsumenckiego²⁵. Nikt wówczas nie głosił poglądu, że do usług kredytowych, będących przecież rodzajem usług finansowych, ustawa o informowaniu o cenach towarów i usług ma być stosowana w jakimkolwiek, choćby uzupełniającym zakresie.

1.3. Cele i zakres ustawy o informowaniu o cenach towarów i usług z 9 maja 2014 roku

Ustawa z 2001 roku została zastąpiona ustawą o zmienionym tytule – o informowaniu o cenach towarów i usług z dnia 9 maja 2014 roku. **Jej charakter publicznoprawny nie uległ jednak zmianie.** W orzecznictwie stwierdzono, że ustawa o cenach wpisuje się w kategorię przepisów publicznego ładu gospodarczego, w tym przepisów o nadmiernych lub wygórowanych cenach, o których mowa w dyrektywie 2011/83/UE²⁶. W ustawie utrzymano definicję usługi. W definicji ceny²⁷ wyraźnie uwzględniono „stawki taryfowe” (art. 3 ust. 2 zd. 2)²⁸. Zawężono cele unormowania do określenia sposobu i miejsca informowania o cenach oferowanych towarów i usług oraz skutki nieprzestrzeżenia jej uregulowań²⁹.

Należy zwrócić uwagę, że UOKiK interpretuje **przesłankę uwidocznienia ceny**, o której mowa w art. 4 ustawy o informowaniu o cenach jako „przedstawienie informacji w sposób widoczny, łatwy i bezpośrednio dostępny dla kupujących, tak, aby sami mogli zaznajomić się z tymi informacjami. Podanie informacji o cenie towaru w formie ustnej, z użyciem mowy, nie jest ich uwidocznieniem”³⁰. Na tle spełnienia tego obowiązku przez świadczącego usługi fryzjersko-kosmetyczne, w wyroku

24. A ponadto co do cen w umowach między osobami fizycznymi, z których żadna nie jest przedsiębiorcą.

25. Dz.Urz. UE L 1987 42, s. 48–53.

26. W wyroku NSA z 28 września 2021 r., sygn. II GSK 805/21, Legalis.

27. Zmiana ust. 1 ma charakter kosmetyczny i polega na likwidacji nawiasu przy słowie „usługi”.

28. Stawki taryfowe usług dotyczą usług o charakterze jednorodnym, o mierzalnych parametrach ustalanych przez przedsiębiorców (np. za kilowat energii) lub organy publiczne (np. rady gminy ustalają taryfy przewozu osób i ładunków taksówkami). Zgodnie zaś z art. 2 do celów dyrektywy cena sprzedaży oznacza cenę końcową za jednostkę produktu lub daną ilość produktu, włącznie z podatkiem VAT i wszystkimi pozostałymi podatkami.

29. Wyrok WSA w Warszawie z 8 listopada 2018 r. VIII SA/Wa 549/18.

30. Zgodnie z decyzją Prezesa UOKiK z 30 listopada 2015 r. (DIH-80/2015, www.decyzje.uokik.gov.pl).

z 28 września 2021 r. (II GSK 805/21) Naczelny Sąd Administracyjny podkreślił, że prawidłowa wykładnia art. 4 ust. 1 ustawy o informowaniu o cenach towarów i usług oraz § 10 ust. 1 i § 11 rozporządzenia w sprawie uwidaczniania cen towarów i usług³¹ prowadzi do wniosku, że obowiązek uwidocznienia ceny powinien być realizowany przez sporządzenie cennika udostępnionego konsumentom w miejscu świadczenia usług przez przedsiębiorcę. W opinii NSA „przeciwko temu stanowisku nie powinny przemawiać trudności związane z ustaleniem ceny za poszczególne, specjalistyczne usługi. Obowiązek ten przedsiębiorca spełnia w powszechnie dostępnej formie wizualnej prezentacji (cennika), co stwarza konsumentom możliwość porównania cen. Ten sposób wynikający z zastosowania w sprawie art. 8 ust. 3 ustawy o konsumentach, a polegający na indywidualnej konsultacji z klientem, celu tego nie spełnia”.

Jeśli chodzi o wyłączenie stosowania przepisów ustawy do informowania o cenach uregulowanego na podstawie odrębnych ustaw w przepisie art. 2 zawężono przedmiot wyłączenia do „informowania” o cenach (a nie do ich ustalania) oraz skreślono zwrot *in fine* „w zakresie uregulowanym w tych ustawach”. Wyłączenie ma więc szerszy zakres niż przed 2014 r., *de facto* bowiem dotyczy wszelkich odrębnych regulacji, o ile tylko ich celem jest regulacja obowiązków informacyjnych ciążyących na przedsiębiorcy prowadzącym konkretną działalność nimi objętą.

1.4. Podsumowanie

Z powyższego krótkiego rysu historycznoprawnego wynika, po pierwsze, że istnieje historyczna niespójność definicji legalnych użytych w ustawie w siatką pojęciową prawa ubezpieczeniowego (w jego warstwie prywatno – i publicznoprawnej). Ustawodawca w ustawie o informowaniu o cenach odnosi się do „sprzedaży towaru lub usług”, przy czym zgodnie z podejściem częściowo ekonomicznym definiuje usługę jako czynność prawną świadczoną odpłatnie, wymienioną w klasyfikacjach wydanych na podstawie przepisów o statystyce publicznej. Przez odniesienie do klasyfikacji (PKWiU) wydaje się włączać wszelkie usługi, w tym usługi ubezpieczeniowe, do desygnatu tej definicji – skoro są one tam wymienione (Działy 65 i 66 PKWiU³²). Tymczasem w świetle prawa cywilnego umowa ubezpieczenia lub umowa gwarancji ubezpieczeniowej nie są kwalifikowane jako umowy o usługi³³ (i nie stosuje się do nich przepisów k.c. o zleceniu w drodze odesłania z art. 750 k.c.), ale jako umowy najwyższego zaufania posiadające własny reżim kontraktowy (art. 805 i nast. k.c.), uzupełniony nadzorem publicznoprawnym określonym w szczególności w przepisach u.d.z.u. oraz u.d.u. Z przepisami prawa cywilnego nie są też skorelowane przepisy europejskiego prawa

31. Poprzednio Rozporządzenie Ministra Rozwoju w sprawie uwidaczniania cen towarów i usług z 9 grudnia 2015 r., Dz. U. 2015, poz. 2121 z późn. zm.

32. Ustawa o statystyce publicznej z 29 czerwca 1995 r., tekst jedn. Dz. U. 2023, poz. 773; załącznik do Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie polskiej klasyfikacji wyrobów i usług (PKWiU) z 4 września 2015 r., Dz. U. 2015, poz. 1676.

33. Zamiast wielu zob. D. Fuchs, *Świadczenie charakterystyczne zakładu ubezpieczeń jako kryterium porządkujące umowę ubezpieczenia*, [w:] *Współczesne problemy finansów, bankowości i ubezpieczeń w teorii i w praktyce*, [red.] K. Złaniecka, Akademia Ekonomiczna, Katowice 2006, s. 388 i nast.; za usługowym charakterem umowy ubezpieczenia zob. L. Ogiegło, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II*, [red.] K. Pietrzykowski, 2018, Legalis, art. 805.

konsumenckiego, które uznają usługi ubezpieczeniowe za rodzaj „usługi finansowej”³⁴ (określenie desygnatu tego pojęcia polega na przykładowym wyliczeniu usług finansowych)³⁵.

Wprawdzie punktem wyjścia do wszelkiej wykładni jest wykładnia językowa, jednak interpretator nie powinien mechanicznie stosować dyrektywy wykładni językowej, zwłaszcza dyrektywy języka prawnego³⁶. W sytuacjach o złożonym kontekście systemowym i funkcjonalnym zasada pierwszeństwa wykładni językowej nie może prowadzić do wniosku, że można zignorować wykładnię systemową czy funkcjonalną³⁷. Wniosek o stosowaniu art. 4 ustawy o informowaniu o cenach do dystrybucji usług ubezpieczeniowych – oparty wyłącznie na wykładni językowej – nie jest więc konkluzywny. Antycypując dalsze wywody, można stwierdzić, że przekreślają go wyniki wykładni funkcjonalnej, systemowej, w tym dyrektyw wykładni zgodnej z prawem europejskim³⁸.

Niepodobna wreszcie pomijać faktu, że przepisy ustaw o cenach (o informowaniu o cenach) nie były dopasowane do usług ubezpieczeniowych. Nie ma też żadnego dowodu w orzecznictwie czy w doktrynie, że były one stosowane do usług ubezpieczeniowych, podobnie jak nie były stosowane do umów kredytu konsumenckiego lub innych usług finansowych.

2. Wykładnia art. 4 ustawy o informowaniu o cenach w kontekście prawa UE (dyrektywy rynku i obrotu konsumenckiego)

Celem dyrektywy 98/6/WE w sprawie ochrony konsumenta przez podawanie cen produktów oferowanych konsumentom jest ujednoczenie reguł umożliwiających konsumentowi łatwe dokonanie oceny i porównanie cen produktów na podstawie jednolitych i przejrzystych informacji. Aby ten cel zrealizować, wprowadzono więc **obowiązek uwidocznienia czytelnej i jednoznacznej ceny ostatecznej** towaru oraz **ceny jednostkowej** (ceny za kilogram lub litr produktu). Konsument ma być lepiej chroniony przez zapewnienie, że do ceny ostatecznej jest włączony podatek oraz wszystkie pozostałe podatki (cena ostateczna), ale także ze względu na to, że towary są paczkowane i sprzedawane w opakowaniach różnej wielkości, w tym innej niż standardowy jeden kilogram, litr, metr kwadratowy etc.³⁹ To jednak nie oznacza, że zawsze podawanie ceny jednostkowej będzie przydatne konsumentowi, a wręcz przeciwnie – może ono wprowadzać konsumenta w błąd. Dlatego też obowiązek przewidziany dyrektywą nie jest absolutny i państwa członkowskie mogły wyłączyć określone produkty z obowiązku podawania ceny jednostkowej. Większość państw, z wyjątkiem Polski i Malty, określiła takie kategorie produktów. Ponadto dyrektywa była

34. Zob. art. 2 lit. b dyr. 2002/65/WE, powielony w art. 2 pkt 12 dyr. 2011/83/UE.

35. Pojęcia używane w aktach prawa rynku finansowego, w których z reguły mowa o produktach ubezpieczeniowych, ubezpieczeniowych produktach inwestycyjnych, producentach lub twórcach produktu itd., ale też usługach ubezpieczeniowych. W efekcie mamy do czynienia z chaosem pojęciowym.

36. Zob. L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, TNOiK, Toruń 2020, s. 110–111.

37. W doktrynie prawa konieczność uzgodnienia dyrektyw wykładni systemowej i funkcjonalnej (np. celu regulacji prawnej) w sytuacjach o złożonym kontekście systemowym i funkcjonalnym nazywa się regułą potwierdzania (harmonizowania) kontekstów interpretacyjnych. Reguła ta pozwala wybrać właściwą podstawę rozstrzygnięcia. Zob. M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Wolters Kluwer, Warszawa 2002, s. 275.

38. Zob. L. Morawski, *op. cit.*, s. 81–82.

39. Motyw 5 i 6 preambuły dyrektywy 98/6/WE.

nakierowana na ułatwienie porównywania cen w okresie przechodzenia danego kraju na walutę euro⁴⁰. Powyższe cele (z zastrzeżeniem, że Polski nie dotyczy na razie oznaczanie cen w razie zmiany waluty) są wyznacznikiem kierunku wykładni art. 4 ust. 1, a więc jedynie fragmentu przepisu art. 4 ustawy o informowaniu o cenach.

W odniesieniu do zakresu przedmiotowego dyrektywy 98/6/WE należy zauważyć, że z założenia miała mieć zastosowanie do „produktów”, a więc „towarów”, zgodnie z definicjami produktów istniejącymi w innych aktach prawnych europejskiego prawa konsumenckiego, które to przepisy definiują towary jako rzeczy ruchome. W związku z tym dyrektywa 98/6/WE nie ma zastosowania do usług. Jednak zgodnie z art. 10 ma ona charakter minimalnej harmonizacji, co oznacza, że przepisy dyrektywy nie stanowią przeszkody dla państw członkowskich w przyjmowaniu lub utrzymywaniu w mocy przepisów zwiększających ochronę konsumenta. Polska i kilka innych państw skorzystały z możliwości utrzymania bądź wprowadzenia ochrony konsumenta w zakresie oznaczenia i porównywania cen również w sektorze usług⁴¹.

Obowiązek stosowania oraz uwidaczniania cennika usług ma umożliwić konsumentowi porównanie cen ostatecznych oraz cen jednostkowych. Cenniki mogą posługiwać się widełkami poszczególnych składników cenotwórczych. W tym kontekście należy dodać, że polski ustawodawca skorzystał z możliwości wyłączenia wymogu ogólnego co do podawania ceny produktów dostarczanych w trakcie świadczenia usługi. A zatem cena produktów może być zawarta w cenie usługi i nie istnieje obowiązek podawania osobno ceny sprzedaży i ceny jednostkowej produktów dostarczanych w trakcie świadczenia usługi (np. u dentysty wycenia się różne zabiegi, u fryzjera różne usługi z użyciem materiałów). Jest to kolejny argument za wnioskiem, że ustawa dotyczy jedynie usług homogenicznych, w których świadczenia wzajemne nadają się do porównania.

Polska ustawa przypomina w tym zakresie przepisy niemieckie⁴², które dotyczą także wybranych usług finansowych (oznaczania kosztów kredytu konsumenckiego lub pożyczek). Z kolei w 2014 roku wprowadzono do belgijskiego Kodeksu Prawa Gospodarczego przepis art. VI.3 §2, zgodnie z którym przedsiębiorca oferujący konsumentowi jednorodne usługi wskazuje ich cenę na piśmie w sposób czytelny, widoczny i jednoznaczny. Ustawa definiuje „usługi jednorodne” (*services homogènes*) jako wszystkie usługi, których cechy i procedury są identyczne lub podobne,

40. Zob. Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego dotyczący wdrożenia dyrektywy 1998/6/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 16 lutego 1998 r. w sprawie ochrony konsumenta przez podawanie cen produktów oferowanych konsumentom przepisy transponujące dyrektywę, COM(2006)325 final, s. 8.

41. Zob. *ibidem*, s. 8.

42. Przepisy niemieckie, § 12 *Preisangabenverordnung* Rozporządzenie w sprawie oznaczania cen z dnia 12 listopada 2021 r. (BGBl. I s. 4921) nie mają zastosowania do 1. usług zwykle świadczonych na podstawie pisemnych ofert lub pisemnych szacunków sporządzanych indywidualnie dla każdego przypadku, 2. usług artystycznych, naukowych i edukacyjnych, chyba że usługi te są świadczone w salach koncertowych, teatrach, kinach, szkołach, instytucjach itp.; 3. usług, w przypadku których wskazanie cen jest wyraźnie uregulowane w przepisach prawa lub instrumentach ustawowych. Każda osoba, która oferuje usługi konsumentom, sporządza cennik dla swoich podstawowych usług lub stawek opłat. Ceny winny obejmować wszystkie elementy świadczenia, w tym proporcjonalny podatek od wartości dodanej. Cennik musi być wywieszony w siedzibie firmy lub w innym miejscu, w którym oferowane są usługi, w tym w witrynie sklepowej lub gablocie, w wyspecjalizowanych działach handlowych przedsiębiorstwa. Jeśli wywieszenie cennika nie jest uzasadnione ze względu na zakres usługi, należy go udostępnić do wglądu w miejscu, w którym usługa jest oferowana.

niezależnie od czasu lub miejsca wykonania, usługodawcy lub osoby, dla której są przeznaczone⁴³. Powyższe świadczy o tym, że zagraniczne regulacje odnoszące się do podawania cen usług obejmują usługi jednorodne, ustandaryzowane, których ceny są sztywne, tj. określone kwotowo, jednostkowo (np. za dobę, za kilometr, za inną jednostkę miary) lub procentowo (np. od kwoty kredytu) – tak samo dla każdego klienta.

W kontekście minimalnej harmonizacji ubocznie należy zauważyć, że pierwotne brzmienie art. 4 ust. 1 ustawy o informowaniu o cenach zawierało zdanie drugie w brzmieniu: „W przypadku obniżki ceny uwidacznia się także informację o przyczynie wprowadzenia obniżki”. Artykuł 4 ust. 1 został zmieniony ustawą z 23 września 2016 roku⁴⁴ w następstwie opinii Komisji Europejskiej z 18 czerwca 2015 roku, wzywającej Polskę do zapewnienia zgodności prawa krajowego z unijnymi przepisami z zakresu nieuczciwych praktyk handlowych⁴⁵. Uznano bowiem, że prawo polskie jest zbyt restrykcyjne w kwestii informowania o obniżkach cen, co wykracza poza zharmonizowane normy i może utrudniać sprzedaż towarów w Polsce w ramach realizacji zasady wspólnego rynku⁴⁶. Celem Dyrektywy 98/6/WE nie jest zatem informowanie konsumenta o powodach obniżki, które mogą mieć wpływ na decyzje zakupowe.

Główną funkcją art. 6a jest zapobieganie sztuczemu zawyżaniu ceny przez przedsiębiorców oraz wprowadzaniu konsumentów w błąd co do istnienia i prawdziwego rozmiaru obniżki ceny. Chodzi zatem o zagwarantowanie uczciwości oferty dla konsumenta i porównanie ceny wcześniejszej z ceną po obniżce danego towaru. Zgodnie z Wytycznymi KE dotyczącymi wykładni i stosowania art. 6a dyrektywy 98/6/WE⁴⁷, przepis ten ma zastosowanie do oświadczeń promocyjnych sprzedawcy, zgodnie z którymi obniżył on cenę. Przepis nie dotyczy zatem wahań cen i obniżek cen, które nie wiążą się z ogłoszeniem o obniżce ceny (a są na przykład kodem rabatowym udzielonym / przesłanym indywidualnie klientowi w ramach programu lojalnościowego⁴⁸). Dyrektywa obejmuje ogłoszenia o obniżkach, gdy dotyczą konkretnego towaru (towarów), jak również ogólnego ogłoszenia o obniżce ceny. Obniżenia ceny, które nie wiążą się z ogłoszeniem o obniżce, a wynikają z długoterminowych uzgodnień (programów lojalnościowych), a więc które otrzymuje konsument za systematyczne korzystanie z usług danego sprzedawcy, bądź gdy mają charakter spersonalizowanych obniżek (gdy np. konsument otrzymuje indywidualną obniżkę na cenę w przyszłej transakcji albo z okazji urodzin), nie są objęte art. 6a, albowiem takie obniżki (kupony, rabaty) nie zostały ogłoszone z wyprzedzeniem. Art. 6a nie dotyczy także praktyk promujących

43. Ustawa L 2013–12–21/23. Art. 1. 8: franc: *tous services dont les caractéristiques et les modalités sont identiques ou similaires, indépendamment notamment du moment ou du lieu de l'exécution, du prestataire de services ou de la personne à qui ils sont destinés.*

44. Dz. U. 2016, poz. 1823.

45. Dyrektywa 2005/29/WE o nieuczciwych praktykach handlowych Dz. Urz. UE L 149 z 11.06.2005 r.

46. Podaję za K. Kryla-Cudna, [w:] *Komentarz do ustawy o informowaniu o cenach towarów i usług*, [red.] K. Osajda, Legalis, 2021, nb 21.2.

47. Zob. Zawiadomienie Komisji – Wytyczne dotyczące wykładni i stosowania art. 6a dyrektywy 98/6/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony konsumenta przez podawanie cen produktów oferowanych konsumentom [Tekst mający znaczenie dla EOG] {2021/C 526/02}.

48. Jednak kupon / kod rabatowy wysłany do miliona klientów stanowi już informację o obniżce, jeżeli dotyczy konkretnej usługi (o z góry określonym zakresie i za określoną cenę), wówczas cena wcześniejsza musi być w nim podana.

przewagę cenową⁴⁹. Ochrona konsumenta we wszystkich wymienionych przypadkach jest objęta reżimem dyrektywy o nieuczciwych praktykach handlowych⁵⁰.

W preambule dyrektywy Omnibus podkreślono, że reformowane przez nią cztery dyrektywy konsumenckie, w tym dyrektywa 98/6/WE, z uwagi na ogólny zakres regulacji, mają zastosowanie do wszystkich sektorów gospodarki [pkt 1.3]. Jednocześnie wskazano, że stosowanie reguł ogólnych określonych w tych dyrektywach do wybranych aspektów umów zawieranych z konsumentami nie zmienia faktu, że umowy te mogą podlegać równocześnie innym przepisom prawa unijnego, zawierającym regulacje o charakterze przedmiotowym. Legislador europejski odwołał się w tym kontekście do zasady (a ściślej, dyrektywy wykładni) *lex specialis derogat legi generalis*. Uznanie, że przepisy dyrektyw ogólnych regulujących prawa konsumentów mają zastosowanie jedynie w przypadku, gdy odpowiednie aspekty umów zawieranych z konsumentami nie są regulowane przez prawo unijne dotyczące poszczególnych sektorów gospodarki, pozwala na zagwarantowanie utrzymania wysokiego poziomu ochrony konsumentów na całym rynku UE przez **uzupełnianie i wypełnianie luk** w przepisach prawa unijnego dotyczących konkretnych sektorów. W wytycznych KE wyjaśniono ponadto, że ogłoszenia o obniżkach cen lub inne rodzaje praktyk promujących przewagę cenową w odniesieniu do treści cyfrowych są w pełni objęte zakresem Dyrektywy o nieuczciwych praktykach handlowych, która dotyczy również **wszelkiego rodzaju usług, ponieważ dyrektywa w sprawie podawania cen ma zastosowanie wyłącznie do rzeczy ruchomych**.

Powyższe stwierdzenia mają kolosalny wpływ na określenie wzajemnych relacji także między dyrektywą 98/6/WE a przepisami unijnymi dotyczącymi ochrony konsumenta usług ubezpieczeniowych. W przypadku usług na rynku finansowym, w szczególności ubezpieczeniowym, ogólny reżim ochrony konsumentów nie jest wystarczający, dlatego też, jak wiadomo, został znacząco poszerzony i uszczegółowiony w odrębnych aktach prawa UE⁵¹. Relacje między zharmonizowanym prawem ubezpieczeń a dyrektywami konsumenckimi nie są kształtowane w sposób jednorodny, a już najmniej nie w sposób spójny. W szczególności przepisy chronią współcześnie klienta ubezpieczyciela, a nie wyłącznie konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c.⁵². Regulacja oznaczania i przejrzystości cen usług na rynku finansowym jest oderwana od precyzyjnej terminologii prawa prywatnego, co jest zjawiskiem zbieżnym do techniki regulacji dotyczącej oznaczania cen w obrocie konsumenckim.

49. Są to praktyki polegające na porównywaniu z cenami innych przedsiębiorców lub z sugerowaną przez producenta ceną detaliczną; łączone lub wiązane oferty warunkowe (np. zniżka przy zakupie zestawu). Zob. Wytyczne dotyczące wykładni i stosowania art. 6a dyrektywy 98/6/WE, pkt. 3.

50. Wytyczne dotyczące wykładni i stosowania art. 6a dyrektywy 98/6/WE pkt 2.3. Zob. też dyrektywa 2006/114/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 12 grudnia 2006 r. dotycząca reklamy wprowadzającej w błąd i reklamy porównawczej (Dz.U. L 376 z 27.12.2006, s. 21), która określa warunki, w jakich reklama porównawcza jest dozwolona.

51. Szerzej A. Piotrowska, *Ochrona klienta na rynku ubezpieczeniowym. Studium publicznoprawne*, Scholar, Warszawa 2019.

52. Podobnie w przypadku niektórych innych usług finansowych. Zob. Gnela B., *Pojęcie klienta w ustawie o dystrybucji ubezpieczeń na tle wybranych sposobów określania podmiotów słabszych rynku finansowego*, [w:] *O dobre prawo dla ubezpieczeń: księga jubileuszowa Profesora Eugeniusza Kowalewskiego*, [red.] E. Bagińska, W.W. Mogiński, M. Wałachowska, TNOiK, Toruń 2019., s. 123 i nast.; eadem, *Konsumencki a ubezpieczeniowy reżim ochrony podmiotów stosunku ubezpieczenia*, [w:] *Kierunki rozwoju ubezpieczeń gospodarczych w Polsce. Wybrane zagadnienia*, [red.] B. Gnela, M. Szaraniec, Diffin, Warszawa 2013, s. 39 i nast. Krytycznie o nadmiernym paternalizmie ustawodawcy wypowiada się m.in. M. Orlicki, *O zaniku konsumenckiego prawa ubezpieczeniowego*, [w:] *O dobre prawo dla ubezpieczeń...*, s. 257, 264.

Podstawowe znaczenie ma dyrektywa IDD, której cel podstawowy polega na zapewnieniu konsumentom ochrony na jednakowym poziomie niezależnie od różnic między kanałami dystrybucji oraz umożliwienia konsumentowi korzystania z porównywalnych standardów, zwłaszcza w zakresie ujawniania informacji (motyw 6). Niewątpliwie informacja o składce jest elementem zawieranej umowy, a jej sprzężenie z zakresem ryzyka (ochrony) jest informacją dotyczącą ubezpieczeń. W potocznym języku ubezpieczeniowym składkę określa się jako „cenę ubezpieczenia”. Termin ten jest stosowany także przez organy nadzoru, które posługują się pojęciem *insurance price* w instrumentach tzw. *soft law*, w których zamiast o zawieraniu umów ubezpieczenia mówi się o sprzedaży ubezpieczeń za określoną cenę (*price*) a nie składkę (*premium*) itd.

Szczegółowość regulacji europejskiego prawa ubezpieczeniowego (m.in. IDD), a zarazem ich natura (w znaczącej mierze publicznoprawna, większość norm ma charakter imperatywny lub semiimperatywny), uprawniają wniosek, że stanowią one w zakresie dotyczącym wielu aspektów umów zawieranych z konsumentami, w tym gdy chodzi o oznaczanie / informowanie o cenach, **regulację odrębną**, do której m.in. odwołuje się dyrektywa Omnibus w preambule.

Należy zastanowić się dalej, czy istnieją rzeczywiste luki w zakresie obowiązku informacji o cenie usług ubezpieczeniowych, które powinny być uzupełnione przez przepisy dyrektywy 98/6/WE. Odpowiedź na to pytanie powinno poprzedzać stwierdzenie, że relacje między normami prawa konsumenckiego i normami prawa rynku finansowego, mimo że mogą być zaciemnione przez swoiste cechy rynku finansowego, nie są relacjami o charakterze hierarchicznym, a poszukiwanie relacji *lex generalis – lex specialis* opierałoby się na błędzie w wykładni systemowej i funkcjonalnej. Również równoległość kompetencji dotyczących ochrony konsumenta na rynku finansowym przez organy nadzoru finansowego (KNF, EIOPA) oraz organ odpowiedzialny za kształtowanie oraz realizację polityki ochrony konkurencji i konsumentów (UOKiK) nie oznaczają możliwości dowolnej interpretacji przepisów niepozostających ze sobą w stosunku hierarchicznym. Niedopuszczalne jest w mojej opinii rozumowanie, że skoro zarówno dyrektywa o oznaczeniu cen, jak i dyrektywa o dystrybucji ubezpieczeń oparte są na metodzie harmonizacji minimalnej, to krajowemu ustawodawcy wolno w sposób dowolny zwiększyć ochronę konsumentów w sytuacjach, które występują na skrzyżowaniu dyspozycji obu zespołów norm, a więc np. gdy mówimy o informowaniu o składce (cenie) ubezpieczenia. Nie można bowiem pomijać faktu, że pola harmonizacji w wymienionych dyrektywach są odmienne, a metoda wybrana przez legislatora europejskiego jako minimalna ma zapewnić minimalny poziom harmonizacji, zachowując równe warunki konkurencji na rynku. Idąc tym tokiem rozumowania, należy uznać, że **wykładnia zmierzająca do poszerzenia ochrony klienta usługi ubezpieczeniowej przez nakazanie oznaczania cen usługi w miejscu jej świadczenia (a de facto chodzić może jedynie o miejsce „sprzedaży” usługi) w myśl reguł zawartych w dyrektywie 98/6/WE nie może prowadzić do zaburzenia jednolitych warunków konkurencji na rynku usług ubezpieczeniowych, które poddane są odrębnemu reżimowi prawnemu w UE53.**

53. Skoro przepis art. 4 ust 5 ustawy o informowaniu o cenach nakazuje stosować odpowiednio zasady dotyczące podawania cen oraz informowania o obniżkach cen do reklamy określonych kategorii produktów lub usług, to stosowanie polskich przepisów do usług może spowodować, że wymóg podawania ceny w reklamie dla określonej kategorii usług będzie obowiązywał jedynie w Polsce, a taka okoliczność mogłaby potencjalnie utrudniać realizację celów związanych z integracją rynku oraz ochroną konsumenta, która odbywa się zdanem Komisji Europejskiej przez pełną harmonizację zapewnianą w dyrektywie o nieuczciwych praktykach handlowych. Taki wniosek wynika z Komunikatu Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego dotyczącego wdrożenia dyrektywy 1998/6/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 16.2.1998 r., s. 9.

Znalezienie luk (w celu ich uzupełnienia) następuje z trudnością zwłaszcza w świetle zakazu wykładni prowadzącej do luk⁵⁴. Pomijając w tym miejscu aspekty dochodzenia praw zbiorowych konsumentów, w przepisach materialnoprawnych niełatwo zidentyfikować niezamierzone przez ustawodawcę luki, zwłaszcza że osiągnięcie zachowań przejrzystych i uczciwych wobec konsumenta jest zapewniane za pomocą różnych mechanizmów, przede wszystkim przez posługiwanie się klauzulami generalnymi w IDD, a ponadto przez uszczegółowienie tych klauzul w stanowiskach nadzorczych (o czym będzie mowa dalej).

Z uwagi na minimalny stopień harmonizacji Dyrektywa IDD powinna być stosowana spójnie z przepisami konsumenckimi o ogólnym zakresie obowiązywania, zawartymi – gdy chodzi o normy materialnoprawne – w dyrektywie 2011/83/UE o prawach konsumenta⁵⁵, dyrektywie 93/13/WE o nieuczciwych warunkach umownych⁵⁶ oraz dyrektywie 2005/29/WE o nieuczciwych praktykach handlowych. Największe znaczenie ma w omawianym kontekście międzysektorowa regulacja Dyrektywy 2005/29/WE, do której wprost odwołuje się art. 17 ust. 2 IDD⁵⁷. Znaczenie dla rynku usług ubezpieczeniowych Dyrektywy 2011/83/UE w sprawie praw konsumentów ogranicza się do jej przepisów ogólnych. W szczególności jej stosowanie do umów ubezpieczenia zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa jest wyłączone. Do umów ubezpieczenia zawieranych na odległość stosuje się przepisy dyrektywy 2002/65/WE dotyczącej sprzedaży konsumentom usług finansowych na odległość, które zostaną wkrótce zastąpione unowocześnionymi i dostosowanymi do rynku cyfrowego przepisami nowej dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającej dyrektywę 2011/83/UE w zakresie umów o usługi finansowe zawieranych na odległość oraz uchylającej dyrektywę 2002/65/WE⁵⁸. Wykładnia norm płynących z tych aktów nie może jednak prowadzić do podważenia celu dyrektywy IDD. Inaczej rzecz ujmując, ujednoczenie poziomu ochrony konsumentów usług ubezpieczeniowych nie może zostać zachwiane przez przepisy ogólne (pozasektorowe), w tym przez przepisy krajowe zmierzające do implementacji innych dyrektyw, zwłaszcza gdy wykraczają one poza zakres reguł zharmonizowanych w stopniu minimalnym, jak ma to miejsce w przypadku implementacji dyrektywy 98/6/WE z rozszerzeniem stosowania reguł oznaczania cen na usługi.

54. Zob. L. Morawski, *op. cit.* s. 149.

55. Dyrektywa PE i Rady 2011/83/UE w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE PE i Rady, Dz.Urz. L 304/64.

56. Dz.Urz. L 95 z 21.4.1993.

57. Przepis art. 6a dyrektywy 98/6/WE nie znalazł się w załączniku II do dyrektywy 2005/29/WE, więc jego naruszenie nie stanowi automatycznego naruszenia przepisów o nieuczciwych praktykach handlowych.

58. 2022/0147 (COD).

3. Odrębne uregulowanie kwestii składki i informowania o składce w ogólnych przepisach prawa ubezpieczeniowego

3.1. Składka jako cena, informowanie o składce („uwidocznianie ceny”), kwestia nieistnienia cennika usług

Za tezę, że oferowanie na rynku i zawieranie umów ubezpieczenia, a więc także informowanie o jej głównych elementach, podlega odrębnemu reżimowi prawnemu w rozumieniu art. 2 ustawy o informowaniu o cenach, przemawiają także argumenty oparte na normach prawa ubezpieczeniowego.

Zacznijmy od przypomnienia, że zobowiązanie do zapłaty składki stanowi świadczenie główne ubezpieczającego, gdyż bezpośrednio łączy się z osiągnięciem celu umowy i jest wyróżnikiem zobowiązania pozwalającym na jego identyfikację⁵⁹. W doktrynie powszechnie określa się składkę jako świadczenie pieniężne⁶⁰. W bardziej poprawnym rozumieniu składka stanowi przedmiot głównego świadczenia stron w umowie ubezpieczenia, a obowiązek jej zapłaty jest głównym świadczeniem ubezpieczającego w umowie ubezpieczenia. Składka jest więc odpowiednikiem ceny w umowach mających na celu przeniesienie własności rzeczy bądź wynagrodzenia w umowach o dzieło lub świadczenie usług. Na tym jednak wyczerpują się wspólne cechy składki ubezpieczeniowej i ceny (wynagrodzenia) za usługi.

Konieczność rozróżnienia dyktują charakterystyczne zasady dotyczące ustalania wielkości składki. Wysokość składki jest bowiem wypadkową kilku czynników, określonych w normach zarówno prawa cywilnego, jak i publicznego. W związku z powyższym w obrocie ubezpieczeniowym co do zasady nie stosuje się prostych obniżek składek. Kluczowe z punktu widzenia ustalenia wysokości składki są reguły o charakterze bezwzględnie obowiązującym, znajdujące się w Kodeksie cywilnym oraz w u.d.z.u.r. W świetle przepisów k.c. składka powinna być obliczona stosownie do czasu (i tylko za ten okres) trwania ochrony ubezpieczeniowej (art. 813 ust. 1 k.c.). Natomiast płynące z art. 33 ust. 1–3 u.d.z.u.r. zasady można sprowadzić do trzech punktów:

- 1) Wysokość składki może być ustalona po dokonaniu oceny ryzyka ubezpieczeniowego. Istnieje prawidłowość, że im większe ryzyko, tym wyższa składka, oraz zasada, że składka musi w pełni pokrywać ryzyko.
- 2) Wysokość składki powinna zapewniać co najmniej wykonanie wszystkich zobowiązań z umów ubezpieczenia i pokrycie kosztów wykonywania działalności ubezpieczeniowej zakładu ubezpieczeń. Każdy zakład, stosując określone modele aktuarialne, samodzielnie decyduje o czynnikach ryzyka, przypisując im określoną wagę. Pula ryzyka musi być zawsze zrównoważona, zgodnie z podstawowym dla ubezpieczeń „prawem wielkich liczb”⁶¹.
- 3) Składkę ubezpieczeniową ustala zakład ubezpieczeń zgodnie z taryfą składek i według kryteriów przedstawionych w ogólnych warunkach ubezpieczenia (OWU), w szczególności w zakresie

59. Zob. Z. Radwański, [w:] *System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna. Tom II*, [red.] Z. Radwański, CH Beck, Warszawa 2002, s. 45.

60. Zob. zamiast wielu E. Kowalewski, *Prawo ubezpieczeń gospodarczych*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz–Toruń, 2002, s. 164.

61. Podstawowe „prawo wielkich liczb” zawsze będzie musiało być przestrzegane przy tworzeniu taryf ubezpieczeniowych, co nie wyklucza, ale ogranicza tzw. zróżnicowane praktyki cenowe, tj. sytuacje, gdy jedni klienci otrzymują znaczne obniżki składek, a jednocześnie inni klienci wyższe składki, w oparciu o czynniki oderwane od ryzyka i kosztów.

zniżek lub podwyżek kwot zasadniczych [art. 33 ust.1, art. 16 pkt 7 u.dz.u.r.]⁶². Ta zasada wyklucza inne niż dozwolone taryfą oraz OWU obniżanie składki prawidłowo skalkulowanej, tj. w pełni pokrywającej ryzyko, z innych przyczyn⁶³.

Ponadto, gdy chodzi o ubezpieczenia, o których mowa w dziale I załącznika do u.dz.u.r., a więc o ubezpieczenia na życie, w umowie ubezpieczenia musi być określona wysokość składek odpowiadających poszczególnym świadczeniom podstawowym i dodatkowym, o ile w umowie występuje podział świadczeń na świadczenie podstawowe i dodatkowe [art. 20 ust. 1 pkt 2 u.dz.u.r.].

Taryfy składek ustalane przez zakłady ubezpieczeń **nie są ekwiwalentem cenników**, które – jak w przypadku towarów i usług jednorodnych – powinny podlegać uwidocznieniu w miejscu sprzedaży towarów lub świadczenia usług⁶⁴. Taryfa składek to uporządkowany zbiór stóp składek odpowiadający wszystkim typowym rodzajom ryzyka (przedmiotom i niebezpieczeństwom) występującym w danym rodzaju ubezpieczenia, zawierający m.in. wysokości rabatów, czyli obniżek składki z tytułu bezszkodowego okresu ubezpieczenia i wysokości dodatków (zwyżek), zwanych systemem *bonus-malus*⁶⁵. Sposób i prawidłowość kalkulowania składek i taryfy stanowią przedmiot oceny w ramach nadzoru. Zakład ubezpieczeń jest bowiem zobowiązany na żądanie do przedstawienia organowi nadzoru m.in. wzorców umownych, informacji o poszczególnych produktach ubezpieczeniowych oferowanych na podstawie indywidualnych negocjacji z ubezpieczającymi i taryf składek ubezpieczeniowych stosowanych przez zakład ubezpieczeń przy zawieraniu umów ubezpieczenia [art. 335 ust. 4 u.dz.u.r.].

Warto też odnieść się do pojęcia „**ceny obowiązującej** w miejscu świadczenia usług”, charakterystycznego dla ustawy o informowaniu o cenach. Jest to język archaiczny, z czasów, gdy ustawy o cenach regulowały ceny obowiązujące (z urzędu, ceny urzędowe). Dyrektywa 98/06 postuluje się pojęciem **ceny stosowanej** przez sprzedawcę, a w przypadku obniżki ceny – **ceny wcześniejszej**. Ze względów opisanych wyżej w przypadku ubezpieczeń, których „cena”, a więc składka, zależy od uprzedniej kalkulacji ryzyka, nie można mówić o „cenie stosowanej” w stosunku do ogółu klientów, nie można bowiem abstrahować od różnorodności czynników ryzyka wpływających na wysokość indywidualnych składek. W umowach ubezpieczenia w większości przypadków składki są stosowane *in concreto*, więc są nieporównywalne. O porównywalności można by mówić przy umowach ustandaryzowanych, tj. takich, w których wysokość składki jest ustalana bez indywidualnej oceny ryzyka, obejmujących ten sam zakres i okres ochrony (np. przy ubezpieczeniach szkolnych, od rezygnacji z imprezy turystycznej, ubezpieczeniach dotyczących jakości rzeczy sprzedanej). Jedynie w odniesieniu do takich umów – zawieranych z tym samym zakładem ubezpieczeń – można ewentualnie mówić o „informowaniu o cenie w miejscu świadczenia usługi”. Ta cena jest – jak wiadomo – elementem informacji, której udziela dystrybutor lub inny podmiot. Natomiast ze względu na przyjęte przez każdy zakład indywidualnie modele aktuarialne, o czym była mowa wyżej, a także związane z tym niejednakowe zakresy ochrony, nie

62. Zob. też art. 8 ust. 1 do ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, UFG i BUK, tekst jedn. Dz. U. 2022, poz. 2277, z późn. zm.

63. Również pod tym kątem postanowienia OWU podlegają kontroli pod kątem abuzywności. Zob. M. Ziemiak, *Po-stanowienia niedozwolone na tle umów ubezpieczenia. Studium cywilnoprawne*, TNOiK, Toruń 2017, s. 348 i nast.

64. Art. 4 ust. 1 ustawy oraz § 1 pkt. 1 i § 10–11 rozporządzenia z dn. 19 grudnia 2022 r. Min. Rozwoju i Techno-logii w sprawie uwidaczniania cen towarów i usług.

65. E. Kowalewski, *op. cit.*, s. 164.

jest możliwe porównanie wysokości składek ze składkami stosowanymi w podobnych produktach przez innych ubezpieczycieli.

Podsumowując, obowiązek stosowania oraz uwidaczniania cennika usług oraz ceny obowiązującej w przypadku usług ubezpieczeniowych nie może być realizowany na gruncie przepisów ustawy o informowaniu o cenach, które są kompletnie niedostosowane do specyfiki umów ubezpieczenia. Istnieje natomiast konglomerat odrębnych regulacji dotyczących sposobu ustalania składki oraz informowania o jej wysokości klienta przed zawarciem umowy i na dokumencie ubezpieczenia.

3.2. Obniżenie składki a kwestia rabatów

Składka ubezpieczeniowa jest zasadniczo zindywidualizowana na podstawie wyżej opisanych czynników. Możliwe jest obniżenie składki **po jej ustaleniu**⁶⁶.

Zgodnie z celem art. 4 ust. 2 ustawy i art. 6a dyrektywy 98/6/WE, jakim jest umożliwienie łatwego i uczciwego porównania przez konsumenta ceny poprzedniej z ceną aktualną – obniżoną, informacja o obniżce ceny powinna występować łącznie z informacją o wcześniejszej cenie, przez którą rozumie się cenę najniższą danego towaru (usługi), która obowiązywała (była stosowana) w okresie 30 dni przed wprowadzeniem obniżki. Tymczasem wykładnia przytoczonych przepisów k.c. i u.d.z.u.r. prowadzi do wniosku, że nie jest możliwe ustalenie najniższej kwoty składki w okresie 30 dni przed jej obniżeniem. Taka operacja wymagałaby kalkulacji składki za każdy dzień ochrony, wobec tej samej osoby poszukującej ochrony co do tego samego zakresu ryzyka. Byłaby zawsze składką hipotetyczną, a nie „stosowaną”. W okresie 30 dni nie jest możliwe uwzględnienie wszystkich czynników faktycznych objętych określonym rodzajem ryzyka, a więc wpływających na wycenę ochrony⁶⁷.

Niemniej, na zasadzie swobody umów nie jest wykluczona obniżka składki (np. w drodze kuponu rabatowego) **z tytułu lojalności klienta** albo z uwagi na obniżenie marży lub honorarium pośrednika, lub podmiotu oferującego ubezpieczenie jako tzw. ubezpieczenie uzupełniające. Nie może to jednak prowadzić do zmiany czasu trwania odpowiedzialności ubezpieczyciela, wysokości sumy ubezpieczenia, taryfowej stawki składki, a więc obliczenia tzw. składki netto. Dystrybutor może też obniżyć składkę w ubezpieczeniach o jednakowym zakresie ochrony i za taką samą składkę (np. ubezpieczenia od kosztów wynikających z rozwiązania przez podróżnego umowy o udział w imprezie turystycznej lub kosztów świadczenia pomocy, w tym kosztów powrotu do kraju w razie wypadku, choroby lub śmierci, ubezpieczenie związane z posiadaniem karty kredytowej). Informacja o obniżce w każdym przypadku musi spełniać kryterium uczciwości (art. 7 u.d.u., zob. uwagi w pkt 4). Rabat, który może być zastosowany do umowy ubezpieczenia według wyboru konsumenta, nie odnosi się do poprzedniej ceny usługi o konkretnych parametrach. Zakład ubezpieczeń nie wie, jaki zakres czasowy i przedmiotowy ochrony wybierze osoba poszukująca ochrony, więc jeśli rabat można zrealizować do każdego wybranego przez klienta zakresu ochrony (np. rabat 10% obejmuje „koszyk”), brak podstaw do stawiania zarzutu braku przejrzystości.

66. Zob. art. 824 § 3 KC, art. 816 k.c., art. 8 ust. 4–5 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, UFG i BUK.

67. Ponadto brak możliwości weryfikacji stanu historycznych danych szkodowy w bazie UFG (art. 104 ust. 1b ustawy z 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, UFG i BUK).

Niezależnie od powyższego należy poczynić zastrzeżenie, że indywidualne rabaty lojalnościowe (np. kupon z procentowo wskazaną zniżką otrzymany po wyliczeniu składki) nie wchodzi w zakres art. 6a Dyrektywy 98/6/WE, a więc również art. 4 ust. 2 ustawy o informowaniu o cenach.

4. Obowiązek informowania o „cenie produktów ubezpieczeniowych” w przepisach o dystrybucji ubezpieczeń

Odrębny reżim prawny informowania o cenach usług ubezpieczeniowych niewątpliwie tworzą przepisy u.d.u. współstosowane z przywołanymi wyżej przepisami k.c. i u.d.z.u.r. Z jednej strony, obowiązki dystrybutorów mają charakter publicznoprawny, a ich naruszenia są zagrożone różnymi sankcjami administracyjnymi⁶⁸. Z drugiej strony, u.d.u. szczegółowo reguluje proces zawierania umowy i wprowadza klauzule generalne, które spełniają istotną rolę w ochronie klientów. Zgodnie art. 8 ust. 4 u.d.u. istnieje obowiązek przekazywania informacji o proponowanym produkcie ubezpieczeniowym za pośrednictwem ustandaryzowanego dokumentu, zawierającego najistotniejsze informacje o umowie, w tym o wysokości składki⁶⁹. Kluczowa w omawianym kontekście jest norma wywiedziona z art. 7 ust. 1 u.d.u. (art. 17 IDD), która nakazuje, aby dystrybutor ubezpieczeń, wykonując dystrybucję ubezpieczeń, postępował uczciwie, rzetelnie i profesjonalnie, zgodnie z najlepiej pojętym interesem klientów. Sprzeczne z dobrymi obyczajami i wymogiem rzetelności będzie zatem nieodpowiednie lub niewystarczające informowanie o ukrytych kosztach, opłatach związanych z daną umową. Ponadto każda proponowana umowa ubezpieczenia lub gwarancji ubezpieczeniowej powinna być zgodna z wymaganiami i potrzebami klienta w zakresie ochrony ubezpieczeniowej lub ochrony gwarancyjnej (art. 8 ust. 3 u.d.u.).

Zasady wykonywania dystrybucji ubezpieczeń obowiązują wszystkich dystrybutorów w rozumieniu u.d.u., w tym także osoby, których działalność polega na udzielaniu informacji na temat umowy czy umów ubezpieczenia w odpowiedzi na kryteria wybrane przez klienta, za pośrednictwem stron internetowych albo innych mediów lub na udostępnianiu rankingów produktów ubezpieczeniowych, **lub zapewnianiu zniżki od ceny** umowy ubezpieczenia, w przypadku gdy klient jest w stanie bezpośrednio lub pośrednio zawrzeć umowę ubezpieczenia na końcowym etapie tego procesu. Należy przy tym zaznaczyć, że polski ustawodawca pominął zwrot mówiący o udzielaniu zniżki od ceny umowy ubezpieczenia w transpozycji IDD (art. 4 ust. 2 u.d.u.)⁷⁰.

W omawianej kwestii wątpliwości mogą powstać w odniesieniu do przedsiębiorców **wyłączonych spod reżimu IDD**, którzy zawierają lub oferują umowy ubezpieczenia lub gwarancji ubezpieczeniowej jako uzupełnienie towaru lub usługi, które dostarczają. W praktyce dotyczy to głównie działalności w obrębie usług turystycznych oraz sprzedaży towarów i usług (na przykład sklepy rtv i agd. oferujące ubezpieczenia „przedłużonej gwarancji”, wypożyczalnie samochodów, komisje

68. Zob. M. Szaraniec, *Publicyzacja regulacji dystrybucji usług ubezpieczeniowych*, [w:] *Dystrybucja usług ubezpieczeniowych...*, s. 67, 77–78.

69. Zob. E. Bagińska, *Wpływ klauzul generalnych na proces zawierania umowy ubezpieczenia w świetle ustawy o dystrybucji ubezpieczeń*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2019, nr 3, s. 10, 19.

70. Zob. P. Kukuryk, *Uwagi o statusie prawnym internetowych porównywarek ubezpieczeń*, [w:] *Dystrybucja usług ubezpieczeniowych...*, s. 294.

i salony samochodowe⁷¹, biura podróży, oferujące ubezpieczenie kosztów rezygnacji w imprezy, przewoźnicy oferujący ubezpieczenie kosztów odwołania lotu etc.⁷²), spełniających warunki wyłączenia. Wyłączenie uzasadniono w preambule IDD ograniczonym ryzykiem naruszenia interesów konsumenta oraz ułatwieniem uzyskania ochrony w drobnych sprawach życia codziennego. Wyłączenie nie dotyczy ubezpieczeń umów ubezpieczenia na życie oraz odpowiedzialności cywilnej i jest przewidziane w sytuacji, gdy 1) przedsiębiorca oferujący umowę ubezpieczenia lub gwarancji ubezpieczeniowej działa jako dostawca towaru lub usługi; 2) w zakresie dystrybucji ubezpieczeń uzupełnia on jedynie dostarczane przez siebie towary i świadczone usługi o ochronę ubezpieczeniową, która 3) pokrywa określone ryzyka [tj. zniszczenia, utraty lub uszkodzenia towarów, uszkodzenia lub utraty bagażu oraz inne ryzyka związane z usługami podróży bądź z nieskorzystaniem z usług dostawcy] i 4) nie może być przekroczona wysokość roczna składki (równowartość 600 euro bądź 200 euro – gdy czas trwania danej usługi, której uzupełnienie stanowi umowa ubezpieczenia, nie przekracza 3 miesięcy). Polska u.d.u. przyjmuje, że przedsiębiorca, który korzysta z wyłączenia, nie jest ani dystrybutorem ubezpieczeń, ani pośrednikiem ubezpieczeniowym, choć wykonuje czynności z zakresu dystrybucji ubezpieczeń. Trafnie wskazano w doktrynie, że art. 2 obejmuje również ubezpieczenia na cudzy rachunek, w tym ubezpieczenia grupowe (w praktyce chodzi głównie o przedsiębiorców sektora turystycznego)⁷³.

Przepis art. 2 u.d.u. umożliwia zatem przedsiębiorcom niebędącym podmiotami rynku finansowego na wykonywanie *de facto* usług pośrednictwa ubezpieczeniowego bez podlegania reżimowi ustawy. Dlatego też odpowiedzialność za wykonanie obowiązków zawartych w art. 7, art. 8 ust 3 i art. 10 u.d.u. została „przeniesiona” na zakład ubezpieczeń, który udzielił pełnomocnictwa do zawierania w jego imieniu wspomnianych umów. Oznacza to, że również działanie tych podmiotów będzie oceniane w świetle uczciwości, rzetelności, profesjonalizmu oraz zgodności umowy z najlepiej pojętym interesem klienta, a wszelkie informacje, w tym o charakterze reklamowym, przekazywane przez przedsiębiorcę-dostawcę muszą być jasne, rzetelne i niewprowadzające w błąd. Te reguły będą zatem miały zastosowanie do wszelkich zniżek lub podwyżek ceny ubezpieczenia. Działalność tych przedsiębiorców podlega nadzorowi KNF, obejmującemu również korzystanie przez zakłady ubezpieczeń z przedsiębiorców oferujących ubezpieczenia uzupełniające⁷⁴.

Ratio legis u.d.u. uzasadnia zatem wykładnię, że w zakresie czynności dystrybucyjnych obowiązki wszystkich dystrybutorów ubezpieczeń są *de facto* tożsame, dotyczą bowiem m.in. uczciwości postępowania w zakresie informowania o „cenie usługi ubezpieczeniowej”, i z tego względu odwoływanie się do art. 4 ustawy o informowaniu o cenach jest niecelowe i nieuzasadnione.

Nie można też pomijać faktu, że nadzór nad kształtowaniem cen i informowaniem o „cenach” usług ubezpieczeniowych z uwagi na specyfikę działalności ubezpieczeniowej pozostaje przede

71. Jednak jeżeli przedsiębiorca będzie chciał oferować obowiązkowe ubezpieczenie OC posiadaczy pojazdów mechanicznych, będzie zobligowany do uzyskania statusu agenta oferującego ubezpieczenia uzupełniające, który jest odrębną kategorią podmiotową świetle u.d.u. Do tych agentów przepisy u.d.u. stosuje się wprost.

72. Zob. M. Ziemiak, *Umowa ubezpieczenia jako uzupełnienie towaru lub usługi. Kilka uwag na tle art. 3 projektu ustawy o dystrybucji ubezpieczeń*, [w:] *Dystrybucja usług ubezpieczeniowych...*, s. 297 i nast.

73. Zob. K. Malinowska, *Komentarz do art. 2*, [w:] *Dystrybucja ubezpieczeń. Komentarz*, [red.] M. Fras, B. KucharSKI, K. Malinowska, D. Maśniak, M. Szaraniec, Wolters Kluwer, Warszawa 2020, s. 23 i nast.

74. Zob. M. Szaraniec, *Nadzór KNF nad działalnością agenta ubezpieczeniowego i agenta oferującego ubezpieczenia uzupełniające. Uwagi na tle nowych rozwiązań prawnych w ustawie o dystrybucji ubezpieczeń*, [w:] *O dobre prawo dla ubezpieczeń...*, s. 719.

wszystkim w ramach kompetencji organów nadzoru ubezpieczeniowego. Przykładowo można przytoczyć najnowsze *Stanowisko Europejskiego Urzędu Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych (EIOPA) w sprawie zróżnicowanych praktyk cenowych w ubezpieczeniach innych niż na życie z dnia 22 lutego 2023 roku*⁷⁵, **przyjęte na podstawie art. 17 IDD**⁷⁶. Zróżnicowane praktyki cenowe są rozumiane przez EIOPA jako „takie praktyki cenowe, w ramach których klienci o podobnym ryzyku ubezpieczeniowym i kosztach obsługi są obciążani za ten sam produkt ubezpieczeniowy – na tych samych warunkach – różnymi składkami”. W stanowisku EIOPA za nieuczciwe uznano stosowanie wobec klientów gotowych odnowić ubezpieczenie znaczącej podwyżki składki niezwiązanej z ryzykiem ubezpieczeniowym (tzw. *price-walking*), które skutkują niesprawiedliwą karą za lojalność. Chodzi o to, że niektórzy konsumenci są pozbawieni możliwości **porównania cen**, jeżeli mają ograniczony dostęp do narzędzi cyfrowych, które mogłyby im to umożliwić. Krajowe organy nadzoru mają więc kontrolować, czy zróżnicowane praktyki cenowe (zasadniczo dopuszczalne) nie prowadzą do naruszenia praw konsumentów czy też nierównego ich traktowania⁷⁷. Cel instrumentu nadzorczego opartego na dyrektywie IDD jest więc zbieżny z ratio legis art. 6a Dyrektywy 98/6/WE (zapewnienie warunków ogłaszania obniżek cen towarów, zapewniających konsumentowi uczciwe ich porównanie i podjęcie świadomej decyzji).

5. Konkluzje

Podsumowując przeprowadzoną analizę, należy uznać, iż wykładnia w świetle prawa cywilnego, przepisów prawa ubezpieczeniowego oraz prawa europejskiego prowadzi do wniosku, że ustawa o informowaniu o cenach nie ma zastosowania do działalności ubezpieczeniowej. Za tą konkluzją przemawiają z jednej strony cele dyrektywy 98/06/WE, dyrektywy Omnibus i ustawy o informowaniu o cenach, a z drugiej strony fakt odrębnej regulacji obowiązków podmiotów rynku finansowego w zakresie oferowania na rynku i zawierania umów ubezpieczeń i innych kwalifikowanych w prawie UE jako usługi finansowe (m.in. w IDD). Te drugie, zawarte w przepisach odrębnych w rozumieniu

75. Opublikowane 16 marca 2023 r. na stronie EIOPA https://www.eiopa.europa.eu/publications/supervisory-statement-differential-pricing-practices-non-life-insurance-lines-business_en#details [dostęp: 1.12.2023].

76. Zob. M. Śliwa-Wajda, P. Wajda, *Propozycja Stanowiska Europejskiego Urzędu Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych w sprawie zróżnicowanych praktyk cenowych w ubezpieczeniach innych niż na życie – soft law w wersji hard?*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2022, nr 4. Autorzy podnieśli m.in. że art. 17 ust. 1 IDD to przepis zbyt ogólny, by był podstawą do wydania stanowiska nakładającego obowiązki na krajowe organy nadzoru, oraz że EIOPA nie jest jego adresatem.

77. W zakresie ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych należy też zwrócić uwagę na nową Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2118 z 24 listopada 2021 r. zmieniającą dyrektywę 2009/103/WE w sprawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i egzekwowania obowiązku ubezpieczenia od takiej odpowiedzialności, w której dopuszczono w ramach opcji regulacyjnej (art. 16a), że państwa członkowskie mogą postanowić o certyfikacji narzędzi umożliwiających konsumentom bezpłatne porównywanie cen, taryf i zakresu ochrony ubezpieczeniowej oferowanych przez podmioty oferujące obowiązkowe ubezpieczenia, o których mowa w art. 3 Dyrektywy [odpowiedzialności cywilnej], jako «niezależnych narzędzi porównywania cen ubezpieczeń komunikacyjnych», pod pewnymi warunkami określonymi w dalszej części przepisu. W związku z faktem, że Polska jeszcze nie implementowała dyrektywy 2021/2118, nie można jednoznacznie stwierdzić, czy takie narzędzia będą u nas certyfikowane.

art. 2 ustawy o informowaniu o cenach, realizują wyczerpująco zbieżne cele regulacyjne. Ponadto sama specyfika świadczenia co do zasady zindywidualizowanej ochrony i zgodnych z tą zasadą bezwzględnych reguł obliczenia wysokości składki po uprzedniej ocenie ryzyka i powiązana z tym niemożliwość ustalenia ceny wcześniejszej, tj. najniższej ceny (składki) z ostatnich 30 dni, jaka obowiązywała faktycznie, a nie hipotetycznie, wskazują na techniczną niemożliwość stosowania art. 4 ust. 2 i 3 ustawy oraz rozporządzenia wykonawczego do informowania o cenach i obniżce ceny ubezpieczeń indywidualnych. Jest to jedynie technicznie możliwe w przypadku ogłaszania promocyjnych zniżek sprzedażowych do oferowanych „produktów ubezpieczeniowych” w przypadku ustandaryzowanych składek i jednolitych zakresów ochrony. Zgodnie z art. 17 ust. 2 IDD ewentualne takie praktyki powinny być oceniane w świetle przepisów reżimu dystrybucji ubezpieczeń oraz w świetle przepisów o nieuczciwych praktykach rynkowych, jeżeli obniżki prowadzą do wprowadzających w błąd lub nieuczciwych zachowań mających wpływ na decyzję konsumenta.

Wykaz źródeł

- Bagińska E., *Wpływ klauzul generalnych na proces zawierania umowy ubezpieczenia w świetle ustawy o dystrybucji ubezpieczeń*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2019, nr 3.
- Fuchs D., *Świadczenie charakterystyczne zakładu ubezpieczeń jako kryterium porządkujące umowę ubezpieczenia*, [w:] *Współczesne problemy finansów, bankowości i ubezpieczeń w teorii i w praktyce*, Akademia Ekonomiczna, Katowice 2006.
- Gnela B., *Konsumencki a ubezpieczeniowy reżim ochrony podmiotów stosunku ubezpieczenia, Kierunki rozwoju ubezpieczeń gospodarczych w Polsce. Wybrane zagadnienia*, [w:] Gnela B., Szaraniec M. [red.], Difin, Warszawa 2013.
- Gnela B., *Pojęcie klienta w ustawie o dystrybucji ubezpieczeń na tle wybranych sposobów określania podmiotów słabszych rynku finansowego*, [w:] *O dobre prawo dla ubezpieczeń: księga jubileuszowa Profesora Eugeniusza Kowalewskiego*, Bagińska E., Mogiński W.W., Wałachowska M. [red.], TNOiK, Toruń 2019.
- Katner W., *Cena i inne oznaczenia rzeczy (towaru) w umowie sprzedaży*, [w:] *Europeizacja prawa prywatnego. Tom I*, Pazdan M., Popiołek W., Rott-Pietrzyk E., Szpunar M. [red.], Wolters Kluwer, Warszawa 2008.
- Katner W., *Sprzedaż*, [w:] *Prawo zobowiązań – część szczegółowa. System prawa prywatnego. Tom 7*, Rajski J. [red.], CH Beck, Warszawa 2011.
- Kowalewski E., *Prawo ubezpieczeń gospodarczych*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz–Toruń 2002.
- Kowalewski E., *Reforma polskiego prawa ubezpieczeń gospodarczych w latach 1990–2001*, [w:] *Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej. Część 4*, Sangowski T. [red.], Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz–Poznań 2002.
- Kryla-Cudna K., [w:] *Komentarz do ustawy o informowaniu o cenach towarów i usług*, Osajda K. [red.], Legalis, 2021, nb 21.2.
- Kukuryk P., *Uwagi o statusie prawnym internetowych porównywarek ubezpieczeń*, [w:] *Dystrybucja usług ubezpieczeniowych*, Gnela B., Szaraniec M. [red.], Difin, Warszawa 2017.
- Malinowska K., [w:] *Dystrybucja ubezpieczeń. Komentarz*, Fras M., Kucharski B., Malinowska K., Maśniak D., Szaraniec M. [red.], Wolters Kluwer, Warszawa 2020.

- Morawski L., *Zasady wykładni prawa*, TNOiK, Toruń 2020.
- Ogiegło L., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II*, Pietrzykowski K. [red.], Legalis, 2018, art. 805.
- Orlicki M., *O zaniku konsumenckiego prawa ubezpieczeniowego*, [w:] *O dobre prawo dla ubezpieczeń: księga jubileuszowa Profesora Eugeniusza Kowalewskiego*, Bagińska E., Mogiński W.W., Wałachowska M. [red.], TNOiK, Toruń 2019.
- Piotrowska A., *Ochrona klienta na rynku ubezpieczeniowym. Studium publicznoprawne*, Scholar, Warszawa 2019.
- Radwański Z., [w:] *System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna. Tom II*, Radwański Z. [red.], CH Beck, Warszawa 2002.
- Szaraniec M., *Nadzór KNF nad działalnością agenta ubezpieczeniowego i agenta oferującego ubezpieczenia uzupełniające. Uwagi na tle nowych rozwiązań prawnych w ustawie o dystrybucji ubezpieczeń*, [w:] *O dobre prawo dla ubezpieczeń: księga jubileuszowa Profesora Eugeniusza Kowalewskiego*, Bagińska E., Mogiński W.W., Wałachowska M. [red.], TNOiK, Toruń 2019.
- Szaraniec M., *Publicyzacja regulacji dystrybucji usług ubezpieczeniowych*, [w:] *Dystrybucja usług ubezpieczeniowych*, Gnela B., Szaraniec M. [red.], Difin, Warszawa 2017.
- Śliwa-Wajda M., Wajda P., *Propozycja Stanowiska Europejskiego Urzędu Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych w sprawie zróżnicowanych praktyk cenowych w ubezpieczeniach innych niż na życie – soft law w wersji hard?*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2022, nr 4.
- Zieliński M., *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Wolters Kluwer, Warszawa 2002.
- Ziemiak M., *Postanowienia niedozwolone na tle umów ubezpieczenia. Studium cywilnoprawne*, TNOiK, Toruń 2017.
- Ziemiak M., *Umowa ubezpieczenia jako uzupełnienie towaru lub usługi. Kilka uwag na tle art. 3 projektu ustawy o dystrybucji ubezpieczeń*, [w:] *Dystrybucja usług ubezpieczeniowych*, Gnela B., Szaraniec M. [red.], Difin, Warszawa 2017.

Obligations of entrepreneurs in light of Article 4 of the Law on price indication of goods and services and distribution of insurance services

The main research problem concerns the correctness of the thesis on the application of Article 4 of the Law on price indication to the distribution of insurance services. This thesis is questioned by the author on the basis of functional and systemic interpretation. The discussion opens with a brief outline of the evolution of legal regulations on price indication of goods and services, which allows to define its nature and place in the system of law. Next, the analysis focuses on defining the relationship between the norms governing the sale of goods and services, derived from EU consumer law directives, and the norms of the harmonised financial market law on insurance distribution. Subsequently, Article 4(1)–(4) of the Act on price indication is subjected to a functional interpretation in the light of the provisions of the Civil Code, the Act on insurance and reinsurance activity and the provisions on insurance distribution. The author concludes that the fact that insurance provides in principle for an individualised protection as well as the mandatory rules of calculation of the premium after a prior risk assessment and the related impossibility of determining the previous price, i.e. the lowest price (premium) in the last 30 days, indicates the technical impossibility of applying Article 4(2) and (3) of the Act to premium (price) indication and reduction to individual insurance contracts.

Keywords: *insurance distribution, information on insurance premium, insurance price reduction, consumer protection in insurance.*

PROF. EWA BAGIŃSKA – kierownik Katedry Prawa Cywilnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, członek European Group on Tort Law.

ORCID: 0000-0003-2950-8484

e-mail: baginska@prawo.ug.edu.pl